

МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(повне найменування вищого навчального закладу)

Кафедра історичних дисциплін

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НДПП 12 «ІСТОРІЯ ЄВРОПИ ДОБИ АНТИЧНОСТІ ТА СЕРЕДНІХ ВІКІВ»

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Освітньо-професійна програма «Історія», «Середня освіта»

Освітній ступінь «Бакалавр»

спеціальність 032 «Історія та археологія»,

014.03 «Середня освіта. Історія»

факультет Історичний

Робоча програма з курсу «Історія Європи доби античності та середніх віків»
Для студентів ОПП «Середня освіта», «Історія»

Спеціальності 014.03 Середня освіта. Історія, 032 Історія та археологія

Розробник: к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін Новікова С.В.

(вказати автора, його посаду, науковий ступень та вчене звання)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історичних дисциплін
Протокол № 1 від “ 27 ” серпня 2020 року

Завідувач кафедри історичних дисциплін

(підпис) (Романцов В.М.)
(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>01 Освіта / Педагогіка</u> (шифр і назва)	Нормативна	
	ОПП <u>«Середня освіта. Історія»</u>		
Модулів – 4	Спеціальність 014.03 Середня освіта. Історія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		1-й	1-й
Загальна кількість годин - 120		Семестр	
		2-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: 4 аудиторних – 40 самостійної роботи студента - 78	Освітній рівень: бакалавр	Лекції	
		24 год.	14
		Практичні, семінарські	
		16 год.	10
		Самостійна робота	
		78 год.	94
		Індивідуальні завдання:	
Вид контролю: залік			

Примітка

Співвідношення годин аудиторних занять та СРС для денної форми навчання:

Аудиторних занять – 33% від загальної кількості годин

СРС – 67% від загальної кількості годин

Індивідуальної роботи: 0%

Співвідношення годин аудиторних занять та СРС для заочної форми навчання:

Аудиторних занять – 20% від загальної кількості годин

СРС – 80% від загальної кількості годин

Індивідуальної роботи: 0%

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування у студентів системи теоретичних знань про античні держави

як рабовласницькі з класичним типом рабства, виявлення їх значення як місця зародження політичних, правових, суспільних і культурних інститутів сучасної європейської цивілізації.

Завдання:

- ознайомити студентів з вузловими проблемами політичної, суспільної, економічної та культурної історії Стародавньої Греції та Риму;
- з'ясувати найбільш важливі проблеми античної доби;
- дати поглиблене уявлення найбільш складних і проблемних питань курсу;
- розкрити для себе найважливіші закономірності античної історії;

- сформувати у студентів навички науково-дослідної роботи та основи професійної діяльності.

Місце навчальної дисципліни в освітній програмі

Дисципліна «Історія Європи доби античності та середніх віків» логічно продовжує курс «Історія Стародавнього Сходу» і входить до блоку дисциплін, що знайомлять здобувачів вищої освіти з історією стародавнього світу. Її вивчення продовжується на 2-му році вивченням історії Європи середньовічної доби та раннього Нового часу, на 3-му та 4-му році навчання – вивченням дисципліни «Історія Європи та Північної Америки нового та новітнього часу». Навчальна дисципліна забезпечує окремі теоретичні блоки курсів «Спеціальні історичні дисципліни», «Історія історичної науки», «Джерелознавство», «Філософія», «Релігієзнавство».

Передумови для вивчення навчальної дисципліни

Для вивчення навчальної дисципліни «Історія Європи доби античності та середніх віків» (1-й рік навчання) необхідно мати теоретичні знання з курсів «Історична географія», «Історія Стародавнього Сходу».

Результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- періодизацію історії античного світу та основні дати;
- особливості процесу розвитку виробничих сил античного суспільства;
- соціальну структуру давньогрецького та давньоримського суспільства та її еволюцію;
- розвиток форм державного устрою античних держав;
- особливості різних періодів давньогрецької та давньоримської культури;
- характерні риси менталітету людини античної доби;
- роль релігії у розвитку античної цивілізації;
- біографічні відомості найбільш відомих діячів античності;
- специфіку розвитку окремих регіонів у античну добу;
- найважливіші античні письмові джерела;
- найважливіші історіографічні проблеми історії Стародавньої Греції та Риму;
- основні поняття та терміни.

вміти:

- аналізувати зміст історичних джерел античності і робити відповідні висновки;
- оцінювати факти античної історії і оперувати ними;
- виділяти причини та наслідки історичних подій доби;
- простежувати логіку розвитку того чи іншого явища чи події;
- зіставляти різні історичні події та явища;
- опрацьовувати сучасну наукову літературу з курсу;
- аргументувати власну точку зору на дискусійні питання;
- чітко викладати історичний матеріал з використанням відповідної спеціальної лексики;
- працювати з картою.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Крито-Мікенський, Гомерівський та Архаїчний періоди в історії Стародавньої Греції

Тема 1. Вступ до історії Стародавньої Греції та Риму. Предмет і завдання курсу. Поняття "античність". Періодизація історії стародавніх Греції та Риму. Найголовніші джерела з античної історії. Основні напрями розвитку вивчення античної історії у XIX – на початку XX ст. (Ф. Вольф, Г. Нібур, А. Бек, І. Дройзен, Г. Шліман, А. Еванс, Ед. Мейер, М. Куторга, В.

Латишев, С. Жебелев, М. Ростовцев, В. Бузескул, Ф. Зелінський та ін.). Зарубіжна історіографія ХХ ст. (Г. Глотц, М. Фінлі, У. Уестерман, І. Фогт, П. Клоше, К. Моссе та ін.). Вітчизняна історіографія ХХ ст. (А. Тюменєв, В. Сергєєв, С. Ковальов, А. Ранович, А. Шофман, Ю. Андрєєв, Е. Фролов, Л. Маринович, В. Строгоцький та ін.)

Тема 2. Найдавніший період в історії Стародавньої Греції. Відкриття Г. Шлімана та А. Еванса. Історія вивчення Крито-Мікенської цивілізації. Географічне положення Греції та островів Егейського басейну. Територіальний поділ Балканської Греції. Природно-кліматичні умови існування та господарської діяльності. Догрецьке населення регіону. Критська цивілізація та її досягнення. Ахейське завоювання. Крито-Кікладська монархія. Мікенська цивілізація і її досягнення. Питання про Троянську війну та її вплив на подальшу історію грецьких племен. Дорійська навала. Причини занепаду крито-мікенської цивілізації.

Гомерівська доба. Етнічний склад грецьких земель після дорійського завоювання. Загибель мікенської культури і мікенська спадщина у нових умовах. Занепад торгівлі та мистецтва, розвиток сільського господарства і ремісництва, обробка заліза. Соціальна структура: протодержавний устрій, родовий лад, патріархальне рабство. Питання про «протополіс».

Тема 3. Архаїчна доба. Економічний розвиток Греції на початку архаїчної доби. Розшарування у суспільстві. Зародження політичної боротьби. Причини, хід і напрями Великої грецької колонізації. Поняття античного полісу. Сутність полісу як античної держави. Суспільний устрій полісу. Спарта як приклад олігархічного та сільського полісу. Виникнення Пелопоннеського союзу. «Спартанська мара» у стародавній та сучасній історіографії. Коринф як приклад архаїчної монархії. Ранньогрецька тиранія. Афіни як класичний приклад демократичного полісу. Закони Драконта. Реформи Солона та їх історичне значення для подальшого розвитку Афін. Тиранія Пісістрата та його синів як приклад «старшої» тиранії. Законодавство Клісфена. Формування основ афінської демократії.

Змістовий модуль 2. Класичний та Елліністичний періоди в історії Стародавньої Греції

Тема 4. Класична доба. Греко-перські війни: причини, підстави, головні події, наслідки та історичне значення. Економічний розвиток грецьких полісів у V – IV ст. до н.е. Афінський і спартанський типи економіки класичного періоду. Головні типи господарств. Галузі ремесла, організація праці в ергастеріях. Розвиток внутрішньої та зовнішньої торгівлі. Ринки. Монетний обіг. Торгівля та обмін з «варварською» периферією. Класичне рабство та його основні ознаки. Джерела рабства. Питання про чисельність рабів. Різні категорії рабів, їх становище. Склад вільного населення. Землероби, ремісники і торговці, громадяни і негромадяни. Боротьба демократичних та олігархічних угруповань у полісі. Пелопоннеський союз, його устрій, політичне підвищення. Змагання з Афінським союзом за гегемонію.

Делоська сіммахія та її перетворення на Афінський союз. Розвиток афінської демократії. Ефіальт. Перікл. Перетворення Делоського союзу на Афінську Архе. Відносини Афін з союзниками, суперечності у союзі. Пелопоннеські війни: привід, причини, головні події, наслідки. Занепад полісної системи. Молодша тиранія. Політична роздробленість Греції та невдалі спроби її подолання. Розповсюдження ідей панеллінізму. Священні союзи. Посилення Беотійського союзу. Розклад Пелопоннеського союзу. Другий Афінський морський союз. Священні війни. Зміцнення македонської монархії. Філіп II, його воєнна та фінансова реформи. Втручання Македонії у грецькі справи і встановлення македонської гегемонії.

Тема 5. Елліністичний період. Особа Александра Македонського, його прихід до влади. Східні походи і утворення ним величезної держави, її політичний устрій. Смерть Александра Македонського. Оцінки політики Александра у джерелах та історіографії. Війни діадохів. Поняття "еллінізм", його характеристики в історіографії. Питання про хронологічні та географічні межі еллінізму. Елліністичні держави Азії, Африки та Балканської Греції. Причини занепаду елліністичних держав. Історичне значення доби еллінізму.

Змістовий модуль 3. Найдавніший період в історії Апеннінського півострова. Римська республіка

Тема 6. Вступ до історії Стародавнього Риму. Поняття «історія Стародавнього Риму». Хронологічні межі та періодизація давньоримської історії. Джерела (старші та молодші анналісти; матеріали археологічних досліджень) та історіографія історії Стародавнього Риму (Л. Валла, Ед. Гіббон, Г. Нібур, Т. Моммзен, Е. Ренан, К. Бюхер, Г. Ферреро, М. Вебер, В. Модестов, Ю. Віппер, М. Ростовцев, І. Гревс, Ж. Каркопіно, М. Фінлі, Р. Сайм, У. Уестерман, П. Грімаль, К. Моссе, Н. Машкін, А. Ранович, С. Утченко, Е. Штаєрман, А. Немирович та ін.).

Географічне положення Апеннінського півострова. Кліматичні умови життя і господарювання. Італійські племена. Населення Італії: італіки, лігури, іллірійці, етруски, греки та ін. Культури доримської доби на території Італії. Легенда і сучасні відомості про заснування Риму. Етрусська цивілізація і її досягнення в економіці та культурі. Суспільно-політичний устрій Етрурії. Зовнішні відносини.

Тема 7. Найдавніший Рим як античний поліс. Родо-племінний устрій (курії та триби). Суспільний устрій. Реформи Сервія Туллія. Повалення царської влади і початок республіки. Боротьба плебеїв і патрициїв. Закони XII таблиць. Закони Валерія – Горація та Канулея, Ліцинія – Секстія, Петелія – Папірія. Державний устрій Ранньої республіки. Коміції, сенат, ординарні та екстраординарні магістратури. Організація римської армії. Зовнішня експансія Риму. Утворення римсько-італійського союзу. Його структура і статус членів.

Тема 8. Рим у добу Пізньої республіки. Пунічні війни: причини, хід, наслідки. Утворення перших римських провінцій. Економічний та суспільно-політичний розвиток Риму у II ст. до н.е. Особливості переходу до класичного рабства: джерела рабства, чисельність рабів, сфери застосування рабської праці, методи експлуатації, ставлення до рабів. Епоха громадянських війн. Причини кризи республіканського устрою та її співвідношення з кризою громадянської общини. Повстання рабів на Сицилії. Діяльність братів Гракхів. Оптимати і популярі. Югуртинська війна. Законодавство Гая Марія і Лівія Друза. Союзницька війна. Диктатура Сули, її оцінки в історіографії. Повстання Спартака.

Перетворення Рима на Середземноморську державу. Політична боротьба після суланської диктатури. Заколот Катиліни. Перший тріумвірат і підкорення Цезарем Галлії. Громадянська війна і встановлення особистої влади Цезаря. Його політика і реформи. Загибель Цезаря і другий тріумвірат. Громадянська війна і перемога Октавіана. Головні причини падіння Римської республіки.

Змістовий модуль 4. Ранній та пізній періоди Римської імперії

Тема 9. Рання Римська імперія. Політика і реформи Августа. Принципат, його сутність, економічні, політичні та ідеологічні основи. Формування культу імператора. Спадкоємці Августа. Нерон і падіння династії Юліїв – Клавдіїв. Громадянська війна 68 – 69 рр. Династії Флавіїв та Северів. Римські завоювання. Культурний і релігійний синкретизм.

Тема 10. Криза III століття. Зміст поняття. Економічний та політичний стан держави. Династія Северів. Едикт Каракалли. Боротьба "сенатських" та "солдатських імператорів". Послаблення центральної влади та посилення натиску варварських племен. Фінансова криза. Економічний і суспільний занепад. Використання праці колонів та інших залежних осіб у сільському господарстві та ремеслі. Криза традиційної системи цінностей.

Тема 11. Пізня Римська імперія. Євангелічні звістки про народження християнства. Устрій та склад перших християнських громад. Розвиток нової релігії. Перші християни і римське суспільство.

Політика і реформи Діоклетіана та Максиміана. Система тетрархії: її мета та наслідки. Режим домініату. Костянтин I та його реформи. Останнє об'єднання імперії. Колонат. Політика сприяння християнству. Боротьба спадкоємців Костянтина. Єретичні течії. Розклад Римської імперії на Західну та Східну.

Тема 12. Криза Західної Римської імперії. Велике переселення народів і навала варварів на імперію. Варварські королівства. Причини і наслідки падіння Західної Римської імперії. Історичне значення Римського часу.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Крито-Мікенський, Гомерівський та Архаїчний періоди в історії Стародавньої Греції												
Тема 1. Вступ до історії Стародавньої Греції та Риму	9	2				7	9	1				8
Тема 2. Найдавніший період в історії Стародавньої Греції. Гомерівська доба	11	2	2			7	9	1				8
Тема 3. Архаїчна доба	8	2				7	13	1	2			10
Разом за змістовим модулем 1	28	6	2			21	31	3	2			26
Змістовий модуль 2. Класичний та Елліністичний періоди в історії Стародавньої Греції												
Тема 4. Класична доба Делоська сіммахія та її перетворення на Афінський союз	13	2	4			6	14	2	2			10
Тема 5. Елліністичний період	11	2	2			6	12	2				10
Разом за змістовим модулем 2	24	4	6			12	26	4	2			20
Змістовий модуль 3. Найдавніший період в історії Апеннінського півострова. Римська республіка												
Тема 6. Вступ до історії Стародавнього Риму	8	2				6	9	1				8
Тема 7. Найдавніший Рим як античний поліс	11	2	2			6	11	1	2			8
Тема 8. Рим у добу Пізньої республіки	11	2	2			6	11	1	2			8
Разом за змістовим модулем 3	30	6	4			18	31	3	4			24
Змістовий модуль 4. Ранній та пізній періоди Римської імперії												
Тема 9. Рання Римська імперія	11	2	2			6	9	1	2			6
Тема 10. Криза III століття	8	2				6	7	1				6
Тема 11. Пізня Римська імперія	11	2	2			6	7	1				6
Тема 12. Криза Західної Римської імперії	8	2				6	7	1				6
Разом за змістовим модулем 4	38	8	4			24	30	4	2			24
Усього годин	120	24	16			78	120	14	10			94

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Господарський та суспільний лад стародавньої Греції XI – IX ст. до н.е. за даними поем Гомера "Іліада" і "Одіссея".	2	
2	Античний рабовласницький поліс.	2	2
3	Суспільна еволюція по-афінськи: VI – V ст. до н.е.	2	2
4	Зустріч Заходу і Сходу: Олександр Македонський	2	
5	Соціально-політичний розвиток Римської Республіки	2	2
6	Криза Римської Республіки	2	2
7	Суспільний і політичний лад ранньої Римської Імперії	2	2
8	Виникнення і розвиток колонату	2	
	Усього годин	16	10

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Джерела та історіографія з історії Стародавньої Греції	6	8
2	Історія вивчення Крито-Мікенської цивілізації	6	8
3	"Гомерівське питання" в історіографії	6	8
4	Велика грецька колонізація: причини, етапи, напрямки	6	8
5	Греко-перські війни: причини, головні події, наслідки	8	8
6	Союзи давньогрецьких полісів класичної доби	6	8
7	Політичний та соціально-економічний розвиток елліністичних держав	8	8
8	Джерела та історіографія з історії Стародавнього Риму	6	8
9	Політичний та соціально-економічний розвиток Етрурії	6	8
10	Війни Риму у добу Ранньої республіки	6	6
11	Система римських провінцій: особливості створення та відносин з метрополією	8	8
12	Виникнення та розвиток християнства у Римській імперії. Константин I і зміни у становищі християнської церкви	6	8
	Усього годин	78	94

7. Індивідуальні завдання

Теми:

1. Спарта як тип давньогрецького полісу.
2. Давньогрецький поліс та його структура за матеріалами джерел.
3. Ранньогрецька тиранія, її роль у формуванні полісного строю.
4. "Афінська політія" Аристотеля як історичне джерело.
5. Перикл та його роль у розвитку афінської демократії.
6. Проблема рабства в історіографії античної історії.
7. "Історія" Фукидіда як джерело з історії афінської демократії.
8. Проблеми давньогрецької економіки у сучасній західній історіографії.
9. Теорія "ойкосного" господарства К. Бюхера.
10. Проблеми соціальної структури античного суспільства у сучасній західній історіографії.
11. Комедії Аристофана як історичне джерело реконструкції суспільно-політичного життя афінської держави.
12. Розвиток монархічної ідеї у творчості Ксенофонта.
13. Проблема походження плебеїв та патрициїв в історичній літературі.
14. Вплив етрусків на ранній Рим.
15. Функції та еволюція магістратур у республіканському Римі.
16. Римська армія доби Республіки.
17. Проблеми розвитку давньоримської економіки у сучасній західній історіографії.
18. Проблеми структури давньоримського суспільства у сучасній західній історіографії.
19. Твори Цицерона як історичне джерело.
20. Роль провінцій в економіці Давнього Риму.
21. Місто Рим – феномен Стародавнього світу.
22. Будинок знатного римлянина.
23. Давньоримські імена.
24. Зовнішня політика Риму у добу Принципату.
25. Видатні полководці Стародавнього Риму.
26. Римська армія імперської доби.

8. Методи навчання: лекції (вхідна, узагальнююча, проблемні, тематичні); складання таблиць, реферування, конспектування джерел, робота в Інтернет; складання каталогу літератури; створення презентацій.

9. Критерії оцінювання:

До семестрової атестації допускаються студенти, які за різні види робіт протягом семестру набрали не менше 35 балів.

Залік (усна форма) оцінюється від 1 до 25 балів.

Робота на семінарських заняттях: 1 - 5 балів.

Виконання 1 завдання для самостійної роботи: 1-5 балів

Виконання ІНДЗ – 1-10 балів

10. Засоби оцінювання: поточне тестування; співбесіда; усний залік.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Джерела з історії Стародавньої Греції.
2. Історіографія історії Стародавньої Греції.
3. Періодизація історії Стародавньої Греції.
4. Географічні межі, природа та населення Стародавньої Греції.
5. Цивілізація мінойського Криту.
6. Ахейська Греція у II тис. до н.е. Мікенська цивілізація
7. Гомерівська Греція: розклад родових відносин і створення передумов полісного ладу.
8. Пелопоннес у VIII – VI ст. до н.е.
9. Суспільно-економічний розвиток архаїчної Греції.
10. Формування полісного ладу в Аттиці.
11. Грецький поліс як суспільно-економічний організм.
12. Велика грецька колонізація: причини, напрями, історичне значення.
13. Законодавство Клісфена. Організація полісної демократії.
14. Реформи Солона. Формування основ афінської демократії.
15. Економічний розвиток Греції у V – IV ст. до н.е.
16. Велика Греція і Причорномор'я у V – IV ст. до н.е.
17. Внутрішньополітичний розвиток Греції у другій пол. V ст. до н.е. Перший Афінський морський союз.
18. Соціальна структура грецького суспільства у V – IV ст. до н.е.
19. Афінська демократія і спартанська олігархія як політичні системи
20. Грецько-перські війни: причини, періодизація, основні події, наслідки.
21. Пелопоннеська війна: причини, періодизація, основні події, наслідки.
22. Греція у першій пол. IV ст. до н.е. Криза грецького полісу.
23. Піднесення Македонії і встановлення її гегемонії у Греції.
24. Східний похід. Утворення держави Олександра Македонського.
25. Розпад держави Олександра Македонського. Формування системи елліністичних держав.
26. Історіографія історії Стародавнього Риму.
27. Джерела з історії Стародавнього Риму.
28. Географічні межі, природа та населення давньої Італії.
29. Найдавніший період в історії Італії. Цивілізація етрусків.
30. Завоювання Римом Італії та утворення римсько-італійського союзу (VI – III ст. до н.е.).
31. Суспільно-політичний та економічний розвиток Італії у VI – III ст. до н.е.
32. Боротьба плебеїв з патриціями.
33. Виникнення Римської цивільної громади.
34. Економічний розвиток і структура римсько-італійського суспільства у II – I ст. до н.е.
35. Боротьба Рима з Карфагеном за володарювання у Західному Середземномор'ї.
36. Політичний розвиток Римської республіки наприкінці II – на початку I ст. до н.е.
37. Боротьба за проведення аграрної реформи у Римі. Політична діяльність братів Гракхів.
38. Громадянські війни 80-х рр. I ст. до н.е. Диктатура Сулли.
39. Повстання Спартака.
40. Криза республіканського ладу в Римі у 50 – 70-х рр. I ст. до н.е.
41. Суспільно-політична боротьба в Римі у другій пол. 60-х рр. I ст. до н.е. Змова Катиліни. Перший тріумвірат.
42. Громадянські війни 40-х рр. до н.е. Диктатура Юлія Цезаря.

43. Громадянські війни у Римі кінця 40 – 30-х рр. до н.е. Падіння Римської республіки.
44. Римська імперія у I ст. н.е. Принципат. Правління династій Юліїв – Клавдіїв та Флавіїв.
45. Римська імперія у II ст. н.е. "Золоте століття".
46. Економічний розвиток та суспільні відносини у Римській імперії у I – II ст. н.е.
47. Криза і падіння Західної Римської імперії.
48. Особливості формування давньогрецької культури.
49. Особливості давньогрецької релігії. Суспільні свята.
50. Архітектура та образотворче мистецтво Греції класичної доби.
51. Давньогрецька філософія.
52. Давньогрецький театр.
53. Давньогрецька література.
54. Особливості елліністичної культури.
55. Сутність еллінізму, періодизація та головні досягнення.
56. Елліністична наука.
57. Елліністична література.
58. Елліністична культура.
59. Елліністична релігія.
60. Культура етрусків.
61. Елліністична архітектура та образотворче мистецтво.
62. Рання римська культура.
63. Розвиток наукових знань у Стародавньому Римі.
64. Матеріальна культура Середземномор'я у I – II ст. н.е.
65. Римська архітектура та скульптура у IV – I ст. до н.е.
66. Римська література I – II ст. н.е.
67. Римська релігія III – I ст. до н.е.
68. Римська література III – I ст. до н.е.
69. Образотворче мистецтво у Давньому Римі у I – II ст. н.е.
70. Освіта і наука у Римській імперії у I – II ст. н.е.
71. Виникнення та перші етапи розвитку християнства.
72. Давньохристиянські громади у II – III ст. н.е.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Семінарські заняття, поточне тестування та самостійна робота												залік	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3			Змістовий модуль 4			25	100
T1	T.2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	75	
5	10	5	5	10	5	10	5	5	5	5	5		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Проектор для мультимедійних презентацій, екран

13. Рекомендовані джерела інформації

Література

Базова

1. Алферова М.В. История и легенды древнего Рима. - Ростов-на-Дону, Санкт-Петербург: «Феникс», ООО Издательство «Северо-Запад», 2006. – Режим доступу: <http://www.litmir.co/bd/?b=173078>
2. Балух В.О. Історія античної цивілізації. Том 1. Стародавня Греція. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/836411/>
3. Балух В.О., Коцур В.П. Історія Стародавнього Риму: курс лекцій. – Чернівці: Книги XXI, 2005. – Режим доступу: <http://www.ex.ua/17585059>
4. История Древней Греции / Под редакцией В.И. Кузищина. - М.: Высшая школа, 1996. - Режим доступу: <http://www.sno.pro1.ru/lib/kuzishchin/>
5. История Древней Греции: Учеб./Ю.В. Андреев, Г.А. Кошеленко, В. И. Кузищин, Л.П. Маринович; Под ред. В.И. Кузищина. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Высш. шк., 2003. – 399 с: ил., карты. – Режим доступу: http://yanko.lib.ru/books/hist/hist_old_greec-kuz-a.htm

6. История Древнего Рима / Под ред. В.И. Кузицина. – М.: Высшая школа, 2005. – 389 с. – Режим доступа: <http://padabum.com/d.php?id=18062> **Для чтения online:** <http://padaread.com/?book=18062&pg=1>
7. Миронов В. Древний Рим. - М.: Вече, 2007. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/mir_drrim/index.php
8. Хрестоматия по истории древнего Рима/ Под ред. В.И.Кузицина. – М.: Высш. шк., 1987. - 431 с..
9. Історія Греції та Риму. Методичні рекомендації до семінарських занять та самостійної роботи / Укл.: Новікова С.В. – Маріуполь, 2016. – 123с.

Допоміжна

10. Банников, А.В. Военные реформы Диоклетиана / А.В. Банников // Античное государство. Политические отношения и государственные формы в античном мире. – СПб.: Издательство СПбГУ, 2002. – С. 169-182.
11. Бейкер, Дж. Константин Великий. Первый христианский император/ Дж. Бейкер. – М., 2004. – 350 с.
12. Буданова В. П. История мировых цивилизаций. – М.: РУДН, 2004. - Режим доступа: <http://humanities.edu.ru/db/msg/68427>
13. Вебер М. Аграрная история Древнего мира. – М.: Канон-Пресс-Ц, Кучково поле, 2001. – 560 с. – Режим доступа: <https://cfs.hse.ru/data/2016/08/06/1119606762/Вебер%20-%20Аграрная%20история%20Древнего%20мира.pdf>
14. Гай Саллюстий Крисп. О заговоре Катилины [Электронный ресурс]. - Режим доступа до книги: <http://ancientrome.ru/antlittr/t.htm?a=1365203748>
15. Гай Саллюстий Крисп. Югуртинская война [Электронный ресурс]. - Режим доступа до книги: <http://ancientrome.ru/antlittr/t.htm?a=1365536645>
16. Геродот. История. В 9-ти кн. – Л.: Наука, 1972. – Режим доступа: <http://ancientrome.ru/antlittr/t.htm?a=1287899831>
17. Гиббон И. История упадка и разрушения Великой Римской Империи. В 7-ми т. – М.: ТЕРРА – Книжный клуб, 2008. – Режим доступа: http://militera.lib.ru/common/gibbon_e01/index.html
18. Гиро П. Частная и общественная жизнь римлян. – СПб.: Изд-во «Алетейя», 1995. – Режим доступа: <http://ancientrome.ru/publik/giro/ind.htm>
19. Городиан. История императорской власти после Марка. - В 8-ми кн. – М.: РОССПЭН, 1995. – Режим доступа: http://krotov.info/acts/03/2/gerodian_0.htm
20. Грант М. Двенадцать цезарей / М. Грант ; пер. с англ. Д. Мишин. - М. : ТЕРРА-Книжный клуб, 1998. - 272 с.
21. Грант М. Крушение Римской империи / М. Грант ; пер. с англ. Б. Брикман. - М. : ТЕРРА-Книжный клуб, 1998. - 223 с.
22. Грант М. Греческий мир в доклассическую эпоху / М. Грант ; пер. с англ. Т. Азаркович. - М. : ТЕРРА-Книжный клуб, 1998. - 528 с.
23. Дройзен И. История эллинизма. В 3-х т. – Ростов-н/Д.: Феникс, 1995.
24. Егер О. Всемирная история. - Т. 1. Древний мир. – СПб.: Специальная литература, 1997-1999. – Режим доступа: http://www.krotov.info/history/00/eger/eger_01.htm
25. Ермолаев, И. Е. Античность, словарь-справочник по истории, культуре, мифологии / И. Е. Ермолаев [и др.]; под общ.ред. В. Н. Ярхо. – Дубна: Феникс+, 2003. – 296 с.
26. Историки античности. В 2-х кн. / Сост. М. Томашевская. - Том 1. Древняя Греция. Том 2. Древний Рим. - М. Правда, 1989. - 406с.+ 360с.
27. Казаков, М.М. «Обращение» Константина I и миланский эдикт / М.М. Казаков // ВДИ. – 2002. – № 9. – С. 120-135.
28. Карташов, А.В. Вселенские соборы / А.В. Карташов. – М.: Эксмо, 2006. – 672 с.

29. Кассий Дион Коккейан Римская история. Книги LXIV–LXXX / Пер. с древнегреч. под ред. А. В. Махлаюка. - СПб.: Нестор-История, 2011. - 367 с.
30. Клугер Д. Наш человек в Риме [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://varvar.ru/arhiv/texts/kluger2.html>
31. Корнелий Непот. О знаменитых иноземных полководцах [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.ancientrome.ru/antlitr/непот/hannibal-f.htm>
32. Корнелий Тацит. Сочинения. – В 2-х т. – Том первый. "Анналы. Малые произведения. Том второй. История. - М.: Научно-изд. центр "Ладомир", 1993. – Режим доступа: http://krotov.info/acts/02/01/tacit_01.htm
33. Коуэл Ф. Древний Рим: Быт, религия, культура. – М.: Центрполиграф, 2011. – 260 с.
34. Ксенофонт Афинский. Греческая история. / Пер. С. Лурье. ОГИЗ Соцэкгиз — Ленинградское отделение, Ленинград, 1935. – Режим доступа: <http://ancientrome.ru/antlitr/t.htm?a=1371290001>
35. Куликова Ю. В. Концепция власти в эпоху солдатских императоров // *Studia Historica*. - 2007. - Вып. VII. - С. 142-149.
36. Куликова Ю. В. Рим и галлы до проконсульства Юлия Цезаря // *Вопросы истории*. - 2001. - № 11-12. - С. 144-151.
37. Куликова Ю. В. Создание Галльской империи // *Вопросы истории*. - 2004. - № 1. - С. 134-143
38. Куликова Ю. В. Территориальный состав «Галльской империи» и победный алтарь из Аугсбурга // *Древний Восток и Античный мир: Труды кафедры истории древнего мира*. - Вып. V. - М., 2002. - С. 140-150
39. Куликова Ю. В. Финансовая и фискальная политика галльских императоров // *Проблемы истории, филологии и культуры (Магнитогорск)*. - 2008. - Вып. XXI. - С. 289-310.
40. Ливий Т. История Рима от основания города. В 3-х т. – М.: Наука, 1989 - 1991. – Режим доступа: <http://ancientrome.ru/antlitr/t.htm?a=1364000100>
41. Луций Анней Флор. Эпитомы [Электронный ресурс]. – Режим доступа до книги: <http://ancientrome.ru/antlitr/t.htm?a=1366220000>
42. Ляпустин Б.С. Хозяйственная жизнь фамилии в Древнем Риме в эпоху поздней Республики. - М.: Изд-во Моск. гуманит. ун-та, 2014. – 218 с.
43. Махлаюк А.В. Военная сходка, «римская демократия» и акцептация императора // *Народ и демократия в древности: доклады российской научной конференции*. – Ярославль, 2011. – С. 223 – 248. – Режим доступа: [http://elar.uniyar.ac.ru/jspui/bitstream/123456789/3363/1/Makhlayuk%20A.%20V.%20A%20Military%20Meeting%20\(contio\).pdf](http://elar.uniyar.ac.ru/jspui/bitstream/123456789/3363/1/Makhlayuk%20A.%20V.%20A%20Military%20Meeting%20(contio).pdf)
44. Махлаюк А.В. Дихотомия *civis – miles* в Риме позднереспубликанского и императорского времени. – Режим доступа: <http://www.roman-glory.com/04-01-14>
45. Махлаюк А. В. *Scientia rei militaris* (к вопросу о профессионализме высших военачальников римской армии). – Режим доступа: <http://www.roman-glory.com/04-01-16>
46. Махлаюк А. В. Политические последствия военных реформ Септимия Севера. – Режим доступа: <http://www.roman-glory.com/maxlayuk-reformy-severa>
47. Махлаюк. А. В. Процесс «варваризации» римской армии в оценке античных авторов // *Античный мир и археология*. - Вып. 11. - Саратов, 2002. - С. 123-129. – Режим доступа: <http://ancientrome.ru/publik/article.htm?a=1351691263>
48. Махлаюк А.В. Римский полководец в ситуации солдатского мятежа: жесты и эмоции // *ВДИ*. – 2008. - № 4. – С.114-131. – Режим доступа: ftp://www.istorichka.ru/Periodika/Vestnik_drevnej_istorii/2008/2008_4.pdf
49. Махлаюк А.В. Роль ораторского искусства полководца в идеологии и практике военного лидерства в древнем Риме // *ВДИ*. – 2004. - №1. – С.31-48.

50. Махлаюк А.В. Солдаты Римской империи. Традиции военной службы и воинская ментальность. - СПб.: Филологический факультет СПбГУ; Издательство "Акра", 2006. - 440 с.
51. Маяк М.Л. Римляне Ранней Республики. – М.: Молодая гвардия, 2006. – Режим доступа: http://www.sno.pro1.ru/lib/mayak_rimlyane_ranney_respubliki/index.htm
52. Марцеллин А. Римская история. – СПб., 2000. – Режим доступа: http://krotov.info/acts/04/2/ammian_00.htm
53. Моммзен Т. История Рима. В 5-ти т. – СПб.:Наука, «ЮВЕНТА», 1997. – Режим доступа: <http://ancientrome.ru/publik/article.htm?a=1271072582>
54. Печатнова Л. Г. История Спарты (период архаики и классики). – СПб.: Гуманитарная Академия, 2001. – Режим доступа: <http://www.centant.pu.ru/centrum/publik/books/pechatnova/00.htm>
55. Плутарх. Сравнительные жизнеописания. В 2-х кн. – М.: Наука, 1990. – Режим доступа: <http://ancientrome.ru/antlitr/t.htm?a=1439004200>
56. Полибий. Всеобщая история. В 40 кн. В 3-х т. – СПб. Ювента, 1994-1995. – Режим доступа: <http://ancientrome.ru/antlitr/t.htm?a=1445001000>
57. Саллюстий Крисп. Сочинения. – М.: Наука, 1981. – Режим доступа: <http://www.ancientrome.ru/antlitr/sallustius/index.htm>
58. Светоний Транквилл. Г. Жизнь двенадцати цезарей. – М.: Наука, 1993. – Режим доступа: <http://ancientrome.ru/antlitr/t.htm?a=1354635514>
59. Филдс Н. Восстание Спартака: Великая война против Рима: 73-71 гг. до н. э. / Пер. с англ. М.: Эксмо, 2012. - 96 с., ил.
60. Фролов Э. Д. [Рождение греческого полиса](#). – СПб.: Издат. дом СПбГУ, 2004. – Режим доступа: <http://centant.pu.ru/centrum/publik/books/origin/index.htm>
61. Фукидид. История. В 2-х т. – СПб.: Наука. 1999. - 588 с.
62. Цицерон М.Т. Речи. В 2-х т. – М.: Наука, 1993. – Режим доступа: <http://ancientrome.ru/antlitr/cicero/index-or.htm>
63. Цицерон М.Т. Диалоги. – М.: Наука, 1994. – 226 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.ellada.spb.ru>
2. <http://www.ama.sgu.ru>
3. <http://www.ancientrome.ru> сайт «Древний Рим» (джерела і дослідження з історії Давнього Риму)
4. <http://www.hist.msu.ru>
5. <http://hist.asu.ru/faculty/metod/grecia.shtml>
6. <http://www.roman-glory.com>
7. <http://hbar.phys.msu.ru/gorm/chrons.htm> – сайт «Анналы. Хроники. Истории», містить твори античних авторів.
8. <http://incunabula1.narod.ru/temkatrus/antavt.htm> – сайт «Античные первоисточники» (письмові джерела з історії античності)
9. <http://miriobiblion.narod.ru/> – сайт «Мириобиблион» (твори пізньоримських та ранньовізантійських авторів).
10. <http://shard1.narod.ru/> – сайт «Folio» (джерела та дослідження з історії стародавнього світу, що зберігаються у вигляді zip-архівів).
11. <http://www.centant.pu.ru/> – сайт «Антиковедение в русской сети» Центра антиковедения СПбГУ (джерела та дослідження з античної історії).
12. www.simposium.ru - Симпосій. Цей ресурс містить тексти з античної історії, як давніх авторів, так і сучасних. Перевага віддається військовій історії, історії Греції і елліністичних держав, Римській республіці і ранній імперії. Християнських текстів тут немає.

